

Ledare

JAYNE SVENUNGSSON

Kan skönheten frälsa världen? Det finns en djupt rotad teologisk föreställning om det. Samtidigt är detta en av de mest diskrediterade idéerna i europeiskt efterkrigstidstänkande. I kölvattnet av 1900-talets fascistiska, nazistiska och kommunistiska diktaturer – där de mest högtstående civilisatoriska uttryck i form av konst, litteratur och musik kunde gå hand i hand med de mest barbariska handlingar – blev föreställningen att skönheten i sig skulle generera goda människor närmast absurd. På motsvarande sätt blev idén att konsten skulle ha en etisk eller politisk funktion för många tänkare tabu. Denna hållning framstår i efterhand som tämligen eurocentrisk och återspeglar i hög grad förintelsens kollektiva trauma i det västerländska medvetandet. Under samma decennier fortgick kolonialt och nykolonialt våld och förtryck i andra delar av världen – där den politiska konsten också fortsatte att blomstra.

I sin hedersdoktorsföreläsning från 2022 – här publicerad i lätt reviderad form – belyser Volker Küster olika exempel på politisk konst under senare decennier i bland annat Sydafrika, Sydkorea och Indonesien. I dessa samhällen, vilka Küster beskriver som ”postkonfliktuella”, blir den politiska konsten ett sätt att bearbeta det förflutnas brott, både genom att hålla de våldsamma minnena vid liv och genom att skildra möjligheten av försoning. Samtidigt påminner Küster om att den politiska konsten – oavsett vad konstteoretikerna anser om saken – allt annat än spelat ut sin roll i Europa. Han lyfter fram det ryska performance-kollektivet Pussy Riot som ett djärvt exempel på konstens förmåga att utmana den högsta politiska såväl som klerikala makten i den våldsamma symbios de utgör i dagens Ryssland. Just denna del av Küsters artikel får för övrigt fin uppföljning längre fram i numret, i Emil Hilton Saggaus initierade diskussion om den

politiska teologi som bär upp den ryska kyrkan och som varit och är en pådrivande faktor i Rysslands krig mot Ukraina.

Men låt mig dröja mig kvar ett ögonblick hos Küster. Vid sidan av Ryssland lyfter han fram sitt eget hemland, Tyskland, som ytterligare ett exempel på hur den politiska konsten är och förblir ett ofrånkomligt ämne även i Europa. Här blir diskussionen som intressantast och därtill akut aktuell. Küster fokuserar på de omfattande debatter som kringgärdade den femtonde *Documenta*-utställningen i Kassel 2022, där utställningen kritiserades för att visa Israelkritisk konst som anspelade på seglivade antijudiska eller rentav antisemitiska motiv. Det som ägt rum sedan Küster höll sin föreläsning – och som gett debatten nya dimensioner – är Hamas terrorattacker den 7 oktober i fjol och Israels brutala vedergällningskrig mot Gaza med tiotusentals dödade och skadade civila under året som gått. Debatten har drivits till sin spets när tyska myndigheter och organisationer ställt in evenemang eller på olika sätt tystat ned kritik mot krigets hänsynslöshet som riktats av judiska konstnärer, författare och intellektuella. Så kunde arkitekten Eyal Weizman, i ett uttalande som blivit viralt, syrligt betacka sig för att bli tillrättavisad av ”barnen och barnbarnen till de förövare som mördade våra familjer och som nu har mage att säga till oss att vi är antisemiter”.

Den tyska debatten påminner om hur vi aldrig kommer undan konstens politiska dimensioner. Lika lite kommer vi undan det förflutnas skuggor eller för den delen ljusglimtar. Det sistnämnda var temat för den fina avskedsföreläsning som Samuel Rubenson höll efter sina många år som professor i kyrkohistoria vid Lunds universitet. Med tillbakablick på sin uppväxt i Etiopien såväl som på sin långvariga akademiska gärning konstaterar Rubenson att ”vi alla faktiskt lever med det förflutna för ögonen, varför det är farligt att tro att man kan bortse från varifrån man själv och andra kommer”. Som av en händelse citerar han i detta sammanhang också Christa Wolf (1929–2011) – den författare som kanske mer än någon annan förkroppsligar komplexiteten i det tyska 1900-talet – då hon i sin tur plockar upp William Faulkners (1897–1962) berömda ord och gör dem till sina: ”Det förgångna är inte dött; det är inte ens förgånget. Vi skiljer det från oss och gör oss på så sätt till främlingar.”

En mer prosaisk påminnelse om att vi aldrig blir färdiga med det förflutna, inte ens det lokala lundensiska, får vi i detta nummers avslutande bidrag där Tero Tulenheimo plockar upp – och plockar isär – en tes driven 1992 av Bengt Häggglund (1920–2015) rörande en kodex som Häggglund – enligt Tulenheimo felaktigt – tillskrivit Johannes Rudbeckius (1581–1646). Ett akademiskt detektivarbete som bärgar för spännande sommarläsning. ▲